

**Štúdia o význame stravných poukážok pre ekonomiku SR
a dopadoch ich prípadného zrušenia na Slovensku**

august 2014

NEUROPEA

NEUROPEA, s.r.o
BCB, Mlynské nivy 48,
821 09 Bratislava
Slovenská republika
tel.: +421-911-019-992
e-mail: info@neuropea.com

Táto štúdia bola vypracovaná pre spoločnosť Edenred Slovensko, s.r.o.. Na jej vyhotovení pracovali interní a externí experti spoločnosti NEUROPEA, s.r.o., ktorá je majiteľom všetkých autorských práv. Žiadna časť štúdie nesmie byť poskytovaná tretím osobám bez predchádzajúceho súhlasu majiteľa autorských práv spoločnosti NEUROPEA a Edenred Slovensko.

“Štúdia o význame stravných poukážok pre ekonomiku SR a dopadoch ich prípadného zrušenia na Slovensku.”

Dátum spracovania štúdie: August 2014
Zadávateľ: Edenred Slovensko, s.r.o.
Autori: Martin Valentovič, Andrea Križanová, Norbert Križan, Peter Marčan
© NEUROPEA, s.r.o., 2014

OBSAH

Executive Summary	5
Ekonomické dopady zrušenia stravných lístkov	7
Úvod (ciele a zámer štúdie)	10
A. Význam stravovania v pracovnom procese a jeho vplyv na zdravie a psychickú pohodu zamestnancov	12
1. Obedňajšia prestávka a jej funkcia na zmiernenie pracovnej záťaže	13
2. Zdravý životný štýl a zdravotné dôsledky nesprávnej výživy	15
3. Psychohygiena pracovného dňa	18
B. Význam stravných poukážok	19
1. Nástroj zabezpečujúci zdravé stravovacie návyky obyvateľov	19
2. Vplyv na hospodárstvo	21
2.1. Sektor stravných poukážok je z hľadiska veľkosti významným prvkom	22
2.2. Sektor stravovacích zariadení - v čom spočívajú prínosy jeho podpory?	23
Zamestnanosť v sektore stravovania	23
Pridaná hodnota a ďalšie efekty v sektore stravovania	24
2.3. Práceschopnosť	26
3. Nástroj sociálnych služieb	28
4. Administratívne náklady	29
C. Makroekonomický model	30
1. Charakteristika základných parametrov zmien	30
2. Vplyv dodatočného zdanenia stravného	31
3. Vplyv zrušenia stravných poukážok na zdravie	32
3.1. Vplyv nezdravého stravovania na obezitu	32
Štúdie na báze žiakov a tehotných žien	32
Štúdie na báze zdravotného stavu dospelých	33
Použitie údajov o riziku obezity do ekonomického modelu	34
3.2. Rast nákladov na liečenie	36
3.3. Rast práceschopnosti	37
4. Ďalšie vplyvy na hospodárstvo SR	38
4.1. Vplyv na zmenu dopytu v sektore stravovacích zariadení	38
5. Input-output analýza	43
5.1. Celkový dopad na hospodárstvo a sektor stravovania	43
D. Vplyv prípadného zrušenia stravných poukážok na jednotlivé sektory	46
1. Štátny rozpočet	46
2. Samosprávy	46
3. Verejné poisťovne	47
4. Podniky	48
5. Zamestnanci	49

6. Neziskové organizácie _____	50
7. Celkové náklady spoločnosti _____	50
<i>E. Administratívne náklady a ich hranica spoločenskej výhodnosti</i> _____	52
<i>Použitá literatúra</i> _____	53
<i>F. PRÍLOHY</i> _____	57

Executive Summary

Cieľom predkladanej štúdie je zhodnotiť význam podpory stravného a stravných lístkov pre ekonomiku Slovenska. Inštitút stravného má na Slovensku už 20 ročnú tradíciu, pričom za toto obdobie so zmenou životného štýlu a rozširujúcim sa nezdravým spôsobom života jeho význam čoraz viac rastie. Aj to je dôvod prečo okrem ekonomických faktorov táto štúdia berie do úvahy aj vplyv zdravého stravovania na chorobnosť a produktivitu ľudí. Výstupom ekonomickej kvantifikácie zrušenia (resp. nahradenia stravných lístkov finančným príspevkom) však nie je len kvantifikácia dopadov na ekonomiku cez nižšiu spotrebu v sektore reštauračných služieb. Významná časť štúdie sa venuje aj kvantifikácii ekonomických dopadov vyššej chorobnosti a práceneschopnosti, ku ktorej môže dôjsť v dôsledku nepravidelného stravovania ľudí v zamestnaní, ako aj dôsledku zrušenia stravných lístkov.

Dopady zrušenia stravných lístkov na zdravotný stav populácie

Práve **zdravé stravovacie návyky obyvateľstva** sú najdôležitejšou funkciou stravných poukážok v súčasnom systéme stravného. Podľa súčasnej legislatívy je zamestnávateľ povinný poskytnúť zamestnancom teplé jedlo s nápojom, pričom táto strava musí byť v súlade so zdravou výživou. Stravné poukážky sú v tomto prípade efektívnou voľbou v prípadoch, kde by pre zamestnávateľa bolo nevýhodné zriaďovať vlastnú kantínu alebo dohadovať priamy zmluvný vzťah s inou kantínou. Účelová viazanosť stravej poukážky umožňuje účelovo naviazať hodnotu stravného na konzumáciu v stravovacích zariadeniach v okolí prevádzky zamestnávateľa.

Súčasťou štúdie je aj ekonometrický model dlhodobého vývoja situácie na Slovensku, ktorý sleduje vplyv poukážok na ekonomickú stránku spojenú so zdravím pracujúcej populácie. Ak by napríklad zamestnanci na miesto stravných poukážok dostávali hotovostný príplatok ku mzde, preukázateľne by to malo za následok zhoršenie zdravotného stavu. Výsledkom by bola zvýšená práceneschopnosť a zvýšené náklady na zdravotníctvo. Okrem toho by zvýšené náklady zaznamenali aj zamestnávateľia (z titulu vyšších náhrad za mzdy pre PN) a sociálna poisťovňa – (z titulu vyšších nemocenských dávok) (Graf 1).

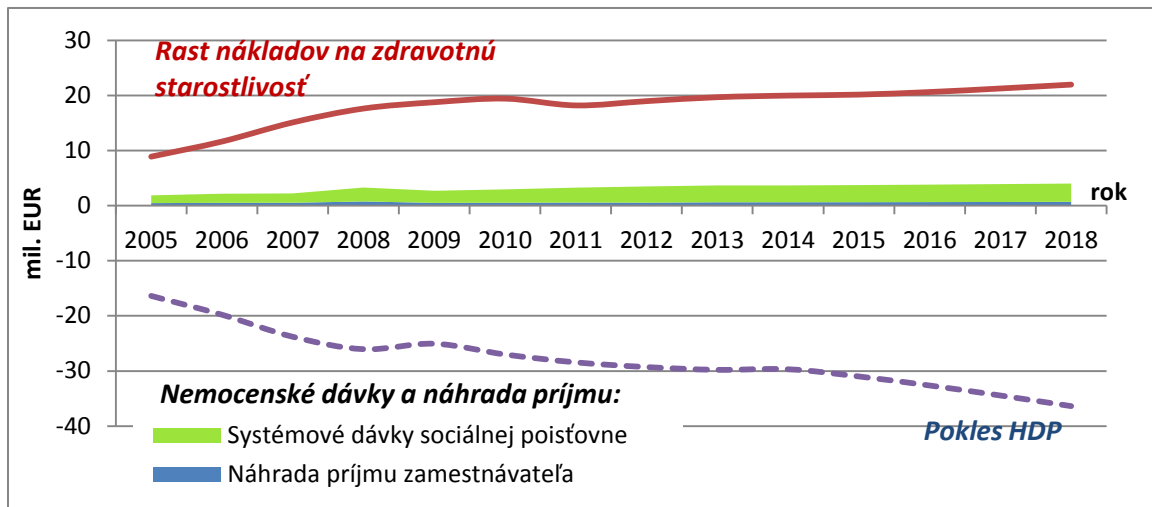
Z ekonomického hľadiska by zrušenie stravných poukážok z pohľadu zvýšenej práceneschopnosti už pre rok 2015 znamenalo:

- zvýšenie práceneschopnosti o 243 tisíc dní (0,8%-tný nárast PN)
- rast nákladov na zdravotnú starostlivosť 20 mil. EUR
- pokles HDP z titulu nižšej produktivity práce 31 mil. EUR. (Graf 1)

Pri príprave štúdie vplyvov nepravidelného stravovania, ako dôsledku zrušenia stravných lístkov na zdravotný stav obyvateľstva, autori tohto materiálu vychádzali z viacerých štúdií a ich výsledkov. Ako najvhodnejší priamo merateľný ukazovateľ, ktorý je ovplyvňovaný nezdravou stravou a je dokázaný aj jeho vplyv na zdravotný stav bol použitý faktor obezity.

Graf 1

Vplyv potenciálneho zrušenia stravných lístkov na zdravie a ekonomické dôsledky s tým spojené (mil. EUR)

Zdroj: makroekonomický model

Zvýšené riziko obezity po zrušení stravných lístkov sme odvodili na základe analýz výsledkov odborných štúdií, ktoré skúmali vplyv nezdravého stravovania na zvýšené riziko obezity. Medzi rôznymi spôsobmi nezdravého stravovania sme vybrali ten, ktorý sa najviac podobá stavu, aký by nastal na Slovensku po zrušení stravných poukážok (teplá, pripravovaná strava s čerstvých surovín). Zároveň tu museli byť eliminované vplyvy ďalších faktorov ako napríklad pohyb, genetické predispozície atď. Tým je zabezpečené, že aj náš model zachytáva prírastky obezity z titulu nezdravého stravovania ako jediného faktora a jeho výsledky nie sú skresľované ďalšími spomínanými činiteľmi obezity.

Podobným spôsobom sme do zvýšeného rizika obezity zohľadnili aj faktor zníženej pravidelnosti stravy. Zmeny pravidelnosti stravovania na Slovensku po potenciálnom zrušení stravných lístkov a nahradení finančnou hotovosťou sme získali zo špeciálne uskutočneného prieskumu GfK pre účely tejto štúdie. Zmeny v nákladoch na zdravotnú starostlivosť a na zvýšenú PN sme taktiež odhadovali na báze výsledkov štúdií, ktoré tieto faktory skúmali.

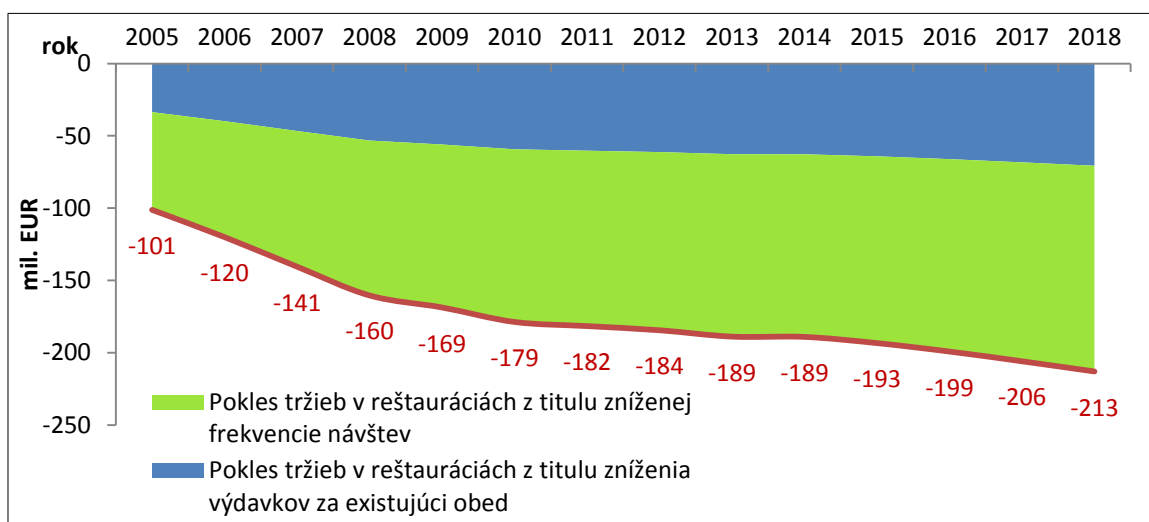
Nemenej zanedbateľný je prínos stravného vo forme stravných lístkov k ekonomike SR. Keďže reštauračné služby patria na Slovensku medzi odvetvia z mierou pridanej hodnoty prekračujúcej priemer všetkých odvetví, idú účelovo viazané prostriedky v stravnom s relatívne vyššou pridanou hodnotou. Zrušenie systému stravných lístkov a nahradenie peňažnou hotovosťou by sa ako prvé prejavilo na **poklese dopytu v reštauráciách** – jednak z titulu zníženej pravidelnosti návštev ako aj z titulu úspor na existujúcich obedoch. V roku 2015 by pokles dopytu v slovenských reštauráciách predstavoval až 193 mil. EUR. Informácie o výške skutočných a nových výdavkoch v reštauráciách ako aj informácie o tom koľko stravných poukážok z celkového počtu je smerovaných do reštaurácií, sme zisťovali z výsledkov prieskumu GfK.

Ekonomické dopady zrušenia stravných lístkov

Výhodnosť podpory sektora reštaurácií je okrem pozitívneho vplyvu na zdravie obyvateľov zdôvodniteľná aj nadpriemerne vysokou mierou zamestnanosti a pridanej hodnoty v tomto sektore v porovnaní s ostatnými sektormi hospodárstva Slovenska. Najmä v poslednom období má tento sektor aj výrazne podpriemernú mieru importu vstupov, čo má zase priaznivý multiplikačný efekt. Jeho podpora sa preto zákonite musí prejaviť v raste pridanej hodnoty v hospodárstve a v raste mzdových prostriedkov, čo zase dáva potenciál pre rast zamestnanosti. To všetko sa musí pozitívne odraziť vo verejných rozpočtoch - predovšetkým v zvýšenom výbere dane z pridanej hodnoty a daní z príjmov.

Graf 2

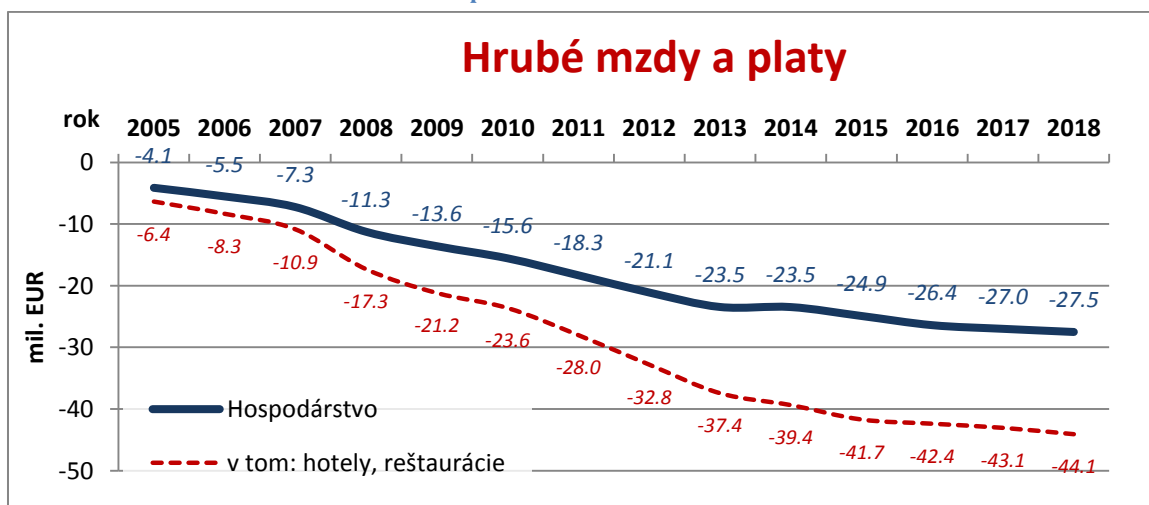
Pokles tržieb reštauračného sektora po zrušení stravných lístkov a nahradení peňažným príspevkom (zohľadňujúci nižšiu frekvenciu návštev reštauračných zariadení a nižšie výdavky nad rámec hodnoty stravných lístkov, mil. EUR)

Zdroj: makroekonomický model

Graf 3

Vplyv konečného (multiplikovaného) efektu potenciálneho zrušenia stravných poukážok a nahradenia finančnou hotovosťou na rast miezd v hospodárstve SR a v sektore stravovania

Zdroj: makroekonomický model

Prieskum agentúry GfK, ktorý sa realizoval paralelne s prípravou štúdie, jasne ukazuje, že po zrušení stravných lístkov by prišlo k zmene spotrebiteľského správania smerom k nižšej návštevnosti reštaurácií a zníženiu výdavkov na stravovanie. Reštaurácie, ktoré patria do sektora s pridanou hodnotou nad priemernou úrovňou priadnej hodnoty odvetví v slovenskej ekonomiky, by zaznamenali významný prepád tržieb. Tento by dosiahol v roku 2015 výšku až 193 mil. EUR (Graf 2). Samozrejme tento efekt by pocítila aj zamestnanosť v odvetví reštauračných služieb a na ne nadviazaných sektorov, čo by sa odzrkadlilo nielen v poklese zamestnanosti ale aj v poklese miezd (Graf 3)

Súčasný systém stravných poukážok pre Slovenské hospodárstvo v porovnaní so stavom, kedy by boli stravné poukážky zrušené, v roku 2015 prinesie:

- Rast miezd a platov 25 mil. EUR v hospodárstve (v sektore reštaurácií 42 mil. EUR)
- Rast hrubej pridanej hodnoty 89 mil. EUR (v sektore reštaurácií 103 mil. EUR)
- Vyšší výber odvodov do verejného poistenia od zamestnávateľov 7 mil. EUR (v sektore reštaurácií 12,4 mil. EUR)
- Rast zisku v hospodárstve Slovenska 43 mil. EUR (v sektore reštaurácií 35 mil. EUR).

Celkové pozitívne efekty súčasného systému stravných poukážok oproti stavu, aký by nastal po jeho prípadnom zrušení a nahradení peňažnou hotovosťou zachytáva Tabuľka 1. Jeho prípadné zrušenie by v roku 2015 znamenalo celospoločenskú stratu 115 mil. EUR.

Tabuľka 1

Rekapitulácia celospoločenskej straty, aká by nastala po zrušení stravných poukážok na jednotlivé sektory spoločnosti (mil. EUR)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Multiplikačný efekt:											
Centrálna vláda	-19,3	-19,5	-20,6	-21,6	-22,4	-24,5	-24,2	-26,3	-29,1	-32,4	-35,8
Samosprávy	-3,3	-3,3	-3,5	-3,7	-3,5	-3,6	-3,6	-4,0	-4,5	-5,0	-5,6
Verejné poisťovne	-20,5	-20,4	-21,3	-22,4	-23,4	-24,1	-24,3	-25,5	-27,3	-29,4	-31,7
Podnikateľský sektor	-29,4	-29,7	-31,8	-32,2	-32,9	-32,0	-32,6	-35,0	-38,3	-42,2	-46,2
Zamestnanci	-19,1	-20,1	-21,2	-21,0	-21,5	-21,8	-22,0	-24,0	-26,8	-30,0	-33,4
Neziskové organizácie	-0,14	-0,23	-0,33	-0,20	-0,21	-0,22	-0,22	-0,23	-0,23	-0,24	-0,25
spolu	-91,8	-93,2	-98,8	-101	-104	-106	-107	-115	-126	-139	-153
Prvotné zdanenie poukážok (daňové a odvodové):											
Centrálna vláda	2,6	2,7	2,9	3,0	6,2	6,3	6,4	6,5	6,7	6,9	7,2
Samosprávy	39,6	41,1	44,3	45,0	42,5	43,6	43,7	44,7	46,0	47,6	49,2
Verejné poisťovne	114,8	118,9	127,8	129,7	132,1	135,8	137,4	141,2	145,4	150,4	155,5
Podnikateľský sektor	-88,2	-91,5	-98,8	100,4	102,4	105,4	107,0	110,1	113,4	117,3	121,3
Zamestnanci	-68,8	-71,1	-76,2	-77,3	-78,5	-80,3	-80,4	-82,2	-84,7	-87,6	-90,6
spolu	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Celospoločenské náklady spolu	-91,8	-93,2	-98,8	-101	-104	-106	-107	-115	-126	-139	-153

Zdroj: makroekonomický model

Okrem toho, že súčasný systém podpory stravných poukážok prináša pre spoločnosť a do rozpočtov verejnej správy finančné prostriedky, je navyše ešte aj obľúbený ako nástroj sociálnych výhod pre zamestnancov. Prax ukazuje, že stravné lístky patria medzi základné zamestnanecké výhody a firmy nerady znižujú ich hodnoty. Navyše, viac ako polovica zamestnávateľov poskytuje pre svojich zamestnancov stravné poukážky vo vyššej hodnote, akú im nariaďuje zákon vo forme minimálnej hodnoty stravnej poukážky.

Najvýznamnejším argumentom proti systému stravných poukážok je jeho **administratívna náročnosť**. Tá sa premieta do marže emitentov stravných lístkov, za ktorú stravné lístky vykupujú. Vzhľadom na to, že sa jedná o otvorený systém, kde jednotliví emitenti medzi sebou konkurujú, podlieha predmet výšky marže obchodnému tajomstvu a nie je preto verejne dostupný. Pre účely tejto štúdie sme sa preto obmedzili na výpočet výšky tzv. hraničnej marže, pod akú je ešte výhodné podporovať súčasný systém oproti posudzovanému. V súčasnosti ide o maržu vo výške **19-24%** z hodnoty stravného lístka. Keďže predpokladáme, že dnešné marže nebudú vyššie ako 10% z hodnoty lístka, znamená to, že **prípadné zrušenie stravných lístkov a nahradenie finančnou hotovosťou nie je pre spoločnosť ekonomicky výhodné**.